

Διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης: περιβαλλοντικά προσανατολισμένη ιστοπλοϊκή εκπαίδευση στο Αιγαίο

Μαρία Δασκολιά¹, Μαρία Πλιώτα², Παναγιώτα-Μαρία Γρίλλια³

1. Επίκουρη Καθηγήτρια Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Εργαστήριο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Τμήμα Φ.Π.Ψ. - Πανεπιστήμιο Αθηνών
mdaskol@ppp.uoa.gr

2. Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης – Μεταπτυχιακή φοιτήτρια
στο ΠΜΣ «Θεωρία, Πράξη και Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου
Κατεύθυνση: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση»
Εργαστήριο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Τμήμα Φ.Π.Ψ. – Πανεπιστήμιο Αθηνών
mariapliota@gmail.com

3. Εκπαιδευτικός Α/θμιας Εκπαίδευσης – Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια
στο ΠΜΣ «Θεωρία, Πράξη και Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου
Κατεύθυνση: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση»
Εργαστήριο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Τμήμα Φ.Π.Ψ. -Πανεπιστήμιο Αθηνών
e-mail: naya.grillia@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η επέκταση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΕ) πέρα από τα όρια της τυπικής/σχολικής εκπαίδευσης και η αξιοποίηση όλων των δυνατών μη-τυπικών και δια βίου περιβαλλόντων μάθησης προτείνεται ως μια στρατηγική αξιοποίησης όλων των προσφερόμενων μαθησιακών ευκαιριών προς όφελος του επιδιωκόμενου στόχου της αειφορίας. Η μελέτη περίπτωσης που παρουσιάζεται στην εργασία αυτή εξετάζει την 'ιστιοπλοϊκή εκπαίδευση' ως ένα τέτοιο πεδίο εφαρμογής μη-τυπικής ΠΕ. Αρθρώνεται ως εκπαιδευτική πρόταση που επιχειρεί να εμπλέξει μαθητές τελευταίων τάξεων Λυκείου και νέους σε μια ενδιαφέρουσα βιωματική μαθησιακή εμπειρία, συνδυάζοντας την άθληση, την άσκηση και την επαφή με τη θάλασσα με την ψυχαγωγία και την περιπέτεια, και τη διεπιστημονική γνώση για το περιβάλλον, τις περιοχές επίσκεψης και τον κόσμο γύρω τους με τη μαθησιακή αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών. Παρουσιάζονται οι θεωρητικοί άξονες αναφοράς του προγράμματος, προσεγγίζεται η ιστοπλοϊκή εκπαίδευση ως το εμπλεκόμενο πεδίο εφαρμογής και αναλύονται τα γενικά χαρακτηριστικά και οι αρχές που μας καθοδήγησαν στο σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Διαβίου μάθηση - Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Περιβαλλοντική εκπαίδευση, ιστοπλοϊκή εκπαίδευση, ανάπτυξη εκπαιδευτικού προγράμματος, δια βίου περιβαλλοντική εκπαίδευση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μάθηση συνιστά μια συνεχή διαδικασία οικειοποίησης και κατασκευής νέων νοημάτων, η οποία συντελείται συνεχώς, σε διαφορετικούς τρόπους και με διαφορετικούς τρόπους, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου (Falk & Dierking, 2000). Οι άνθρωποι αξιοποιούν μια μεγάλη ποικιλία μαθησιακών πηγών, τις οποίες συχνά επιλέγουν ελεύθερα, προκειμένου να κατανοήσουν καλύτερα τον κόσμο τους, να συνδιαλλαχθούν μαζί του και να εξελιχθούν μέσα από αυτόν, επιδιώκοντας να καλύψουν ποικίλες προσωπικές ανάγκες, από ηρεμία και αισθητική απόλαυση, μέχρι διανοητική διέγερση και πνευματική ολοκλήρωση (Brody et al., 2002; Heimlich et al., 2004). Η επέκταση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης πέρα από τα όρια της τυπικής/ σχολικής εκπαίδευσης και η αξιοποίηση των μη-τυπικών και δια βίου περιβαλλόντων μάθησης, προτείνεται ως μια στρατηγική αξιοποίησης όλων των προσφερόμενων μαθησιακών ευκαιριών προς όφελος του επιδιωκόμενου στόχου της αειφορίας.

Η μελέτη περίπτωσης που παρουσιάζεται στην εργασία αυτή αποτελεί μέρος ευρύτερου έργου έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης. Αφορά στην ανάπτυξη ενός προγράμματος ιστιοπλοϊκής εκπαίδευσης με περιβαλλοντικό εκπαιδευτικό προβληματισμό. Η βασική προβληματική του προγράμματος διαμορφώθηκε με γνώμονα αφενός το αυξανόμενο ενδιαφέρον για διασύνδεση του αθλητισμού με τον τουρισμό, την ψυχαγωγία και τη δια βίου μάθηση ως μιας σημαντικής, ευρωπαϊκής και παγκόσμιας πρόκλησης (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2008), αφετέρου την ανάγκη ανίχνευσης όσο το δυνατόν περισσότερων τομέων δραστηριοτήτων ως δυνητικών πεδίων εφαρμογής της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Αρχικά παρουσιάζονται οι θεωρητικοί άξονες αναφοράς που πλαισιώνουν το σχεδιασμό του προγράμματος και του εκπαιδευτικού υλικού που περιλαμβάνει, στη συνέχεια εξετάζεται η ιστιοπλοϊκή εκπαίδευση ως το εμπλεκόμενο πεδίο εφαρμογής και τέλος αναλύονται τα γενικά χαρακτηριστικά και οι αρχές που καθοδήγησαν το συγκεκριμένο πρόγραμμα, με την παράθεση σύντομων παραδειγμάτων από το εκπαιδευτικό υλικό που αναπτύχθηκε.

ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Τυπική, μη-τυπική και δια βίου περιβαλλοντική εκπαίδευση

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕ) αναγνωρίζεται ως αδιαμφισβήτητο εργαλείο στην προσπάθεια «να αναπτύξουν οι άνθρωποι τις προσωπικές και κοινωνικές εκείνες ικανότητες που τους είναι απαραίτητες, προκειμένου να παλέψουν για θέματα αειφορίας στην καθημερινή ζωή και εργασία τους» (Scott & Gough, 2004, σελ. 3). Παρέχει το πλαίσιο για τη διεξαγωγή διαδικασιών μάθησης, μέσω των οποίων επιδιώκεται η ενίσχυση της γνώσης και της ευαισθητοποίησης των ατόμων για το περιβάλλον και τα διάφορα περιβαλλοντικά ζητήματα, η ανάπτυξη δεξιοτήτων για την αντιμετώπιση των ζητημάτων αυτών, η διαμόρφωση νέων τρόπων σκέψης και συμπεριφοράς, η κινητοποίηση και καλλιέργεια της προσωπικής και συλλογικής τους δέσμευσης καθώς και η ενδυνάμωσή τους στο να λαμβάνουν ενημερωμένες αποφάσεις και να προχωρούν σε υπεύθυνη περιβαλλοντική δράση (UNESCO, Διακήρυξη Τιφλίδας, 1978).

Η συμβολή των τυπικών μορφών ΠΕ προς την κατεύθυνση αυτή είναι αναμφίβολα καθοριστική, είναι όμως συγκριτικά περιορισμένης εμβέλειας, καθώς ο

μέσος πολίτης περνά μικρό μόνο μέρος της συνολικής διάρκειας της ζωής του στο σχολείο. Επιπλέον, το 'περιβάλλον' είναι ένα θέμα που δεν εξαντλείται εύκολα σε ώρες και χρόνια σχολικής εκπαίδευσης, καθώς τόσο τα διάφορα περιβαλλοντικά ζητήματα όσο και η γνώση/ κατανόηση για τους παράγοντες και τις διεργασίες που τα διαμορφώνουν αλλάζουν διαρκώς (Falk, 2005). Τέλος, υποστηρίζεται η άποψη ότι η ΠΕ που πραγματοποιείται σε μη παραδοσιακά πλαίσια σχολικής τάξης (μη-τυπική ΠΕ) μπορεί να είναι πιο αποτελεσματική συγκριτικά με την ΠΕ που υλοποιείται εντός σχολείου, σε ό,τι αφορά τις αλλαγές που μπορεί να επιφέρει στην υιοθέτηση πιο αειφορικών προτύπων περιβαλλοντικής συμπεριφοράς (Irmeli, Palmberg & Kuru, 2000· Ballantyne & Packer, 2011).

Από την άλλη πλευρά, η περιβαλλοντική μάθηση θεωρούμενη υπό μια ευρύτερη έννοια υπάρχει σε κάθε έκφραση της αλληλεπίδρασής μας με τον κόσμο, ατομικής και συλλογικής, καθώς αποτελεί «αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής μας ζωής» (Wenger, 1998, σελ. 8). Η εύκολη πρόσβαση στα διάφορα μέσα ενημέρωσης και διακίνησης της πληροφορίας (ΜΜΕ, διαδίκτυο) και η συμμετοχή σε ένα ευρύ φάσμα από (μαθησιακές) εμπειρίες προσφέρουν απεριόριστες ευκαιρίες για δια βίου βελτίωση και επικαιροποίηση της γνώσης και της κατανόησης του περιβάλλοντος και των σύγχρονων περιβαλλοντικών προκλήσεων (Ballantyne & Packer, 2011). Πολλές από τις δραστηριότητες που εμπειρεύουν επαφή με τη φύση και αναψυχή μέσα σε αυτή, όπως και μια σειρά από νέα μαθησιακά περιβάλλοντα (μουσεία, ζωολογικά πάρκα, κέντρα περιβαλλοντικής ενημέρωσης, κλπ.) αναγνωρίζονται πλέον ως δυνητικοί χώροι για την προώθηση οργανωμένων προγραμμάτων (δια βίου) ΠΕ.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση και άλλα συναφή εκπαιδευτικά πεδία

Συχνά η ΠΕ συγχέεται ή/ και ταυτίζεται με τρία άλλα εκπαιδευτικά πεδία: την 'εκπαίδευση έξω από το σχολείο' -ή κατά άλλους 'εκπαίδευση στην ύπαιθρο'- (outdoor education), την 'εκπαίδευση περιπέτειας' (adventure education) και τη 'βιωματική εκπαίδευση' (experiential education) (Bierle & Singletary, 2008). Παρόλο που καθένα από τα πεδία αυτά έχει ξεχωριστό αντικείμενο, πλαίσιο και σκοπούς, αρκετά είναι και τα κοινά μεταξύ τους σημεία (Adkins & Simmons, 2002).

Για παράδειγμα, τόσο η 'εκπαίδευση έξω από το σχολείο' όσο και η ΠΕ επιδιώκουν την καλύτερη γνωριμία και κατανόηση του φυσικού περιβάλλοντος από τους εκπαιδευόμενους (Ford, 1981). Επίσης, πολλές από τις δραστηριότητες ΠΕ που πραγματοποιούνται σε μη-τυπικά περιβάλλοντα μάθησης εντάσσονται και στο πεδίο της 'εκπαίδευσης έξω από το σχολείο'. Στην ουσία, κάθε εκπαιδευτική δραστηριότητα που πραγματοποιείται σε ανοιχτούς, αστικούς και αγροτικούς χώρους θα μπορούσε να θεωρηθεί σύμφωνα με τον Gair (1997) ως 'εκπαίδευση έξω από το σχολείο'.

Αντίστοιχα, η 'εκπαίδευση περιπέτειας' και οι διάφορες 'βιωματικές δραστηριότητες αναψυχής' μπορούν να συνδυαστούν πολύ εύκολα με την ΠΕ. Για παράδειγμα, η 'εκπαίδευση περιπέτειας' θεωρείται μορφή της 'βιωματικής εκπαίδευσης', που χαρακτηρίζεται από τη σχεδιασμένη χρήση δραστηριοτήτων περιπετειώδους μορφής, έχει εφαρμογή σε περιβάλλοντα μάθησης πραγματικής ζωής (έξω από το σχολείο), εμπειρεύει την ανάληψη προκλήσεων που θα πρέπει να επιλυθούν είτε ατομικά είτε συλλογικά, δίνει έμφαση στην ανάπτυξη της συνεργασίας σε μικρές ομάδες υπό την επίβλεψη αρχηγών/ διευκολυντών και θέτει συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς ή αναπτυξιακούς στόχους (Baldwin et al., 2004).

Μία τέτοια περίπτωση εκπαίδευσης, που βρίσκεται στην τομή των παραπάνω συναφών εκπαιδευτικών πεδίων, είναι και η ιστιοπλοϊκή εκπαίδευση.

Η ιστιοπλοϊκή εκπαίδευση ως ένα νέο μαθησιακό περιβάλλον περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Η ιστιοπλοΐα διακρίνεται σε αθλητική και σε ψυχαγωγική/ τουριστική δραστηριότητα. Σύμφωνα με τον ιστορικό Πausanias, ιστιοπλοϊκοί αθλητικοί αγώνες οργανώνονταν ήδη από τον 2^ο π.Χ. αιώνα, στην Ερμιόνη, στο ναό της Αφροδίτης, προς τιμή του Διονύσου Μελαναίγιδος. Ως επίσημο άθλημα κάνει την εμφάνισή της τον 17^ο αιώνα στην Ολλανδία. Σήμερα, εκτός από ολυμπιακό άθλημα είναι και μια αναπτυσσόμενη δημοφιλής και αναμφισβήτητα συναρπαστική θαλάσσια αθλητική δραστηριότητα. Τα τελευταία χρόνια, πάντως, η ιστιοπλοΐα έχει εξελιχθεί και σε ψυχαγωγική/ τουριστική δραστηριότητα.

Η εκπαίδευση/ εκμάθηση της ιστιοπλοΐας βασίζεται στη χρήση ιστιοπλοϊκών σκαφών διαφορετικού μεγέθους και αναλόγου αριθμού εκπαιδευομένων και εκπαιδευτών. Πρόκειται για μια περίπτωση μη-τυπικής εκπαίδευσης, η οποία εντάσσεται στα πεδία της 'εκπαίδευσης έξω από το σχολείο', της 'εκπαίδευσης περιπέτειας' και της 'βιωματικής εκπαίδευσης'. Άλλα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την ιστιοπλοϊκή εκπαίδευση και της προσδίδουν ιδιαίτερη δυναμική ως εμπειρία είναι αφενός οι δυσκολίες που δημιουργεί η κοινή παραμονή με άλλους στον περιορισμένο χώρο ενός σκάφους, σε συνδυασμό με την αδυναμία διαφυγής από αυτό, αφετέρου η αλληλεξάρτηση των μελών του πληρώματος πάνω στο σκάφος με κοινό σκοπό την πραγματοποίηση του ταξιδιού, που απαιτεί την ανάπτυξη ομαδικότητας, συνεργασίας και στενών δεσμών μεταξύ των εκπαιδευομένων (McCulloch, 2007).

Τα χαρακτηριστικά της ιστιοπλοϊκής εκπαίδευσης όπως αναδείχθηκαν παραπάνω, την καθιστούν δυνητικό πεδίο εφαρμογής προγραμμάτων δια βίου ΠΕ. Η άμεση επαφή με τη φύση (ειδικότερα με το θαλάσσιο, νησιωτικό και παράκτιο περιβάλλον) και ο συνεργατικός τρόπος λειτουργίας των μελών του πληρώματος κατά τη διάρκεια μιας ιστιοπλοϊκής διαδρομής, προωθούν εκτός από την άθληση, την ψυχαγωγία και την απόκτηση τεχνικών γνώσεων, ευκαιρίες για ευαισθητοποίηση και γνώση των εκπαιδευομένων σχετικά με το περιβάλλον και τα περιβαλλοντικά προβλήματα, καθώς και για συνειδητοποίηση της προσωπικής τους στάσης-σχέσης απέναντι σε περισσότερο και λιγότερο αειφόρες πρακτικές που συνδέονται τόσο με την ιστιοπλοΐα ως δραστηριότητα όσο και με άλλους τομείς της καθημερινής τους ζωής.

Η ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΕΝΗ ΙΣΤΙΟΠΛΟΪΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Το πρόγραμμα περιβαλλοντικής ιστιοπλοϊκής εκπαίδευσης που σχεδιάστηκε και παρουσιάζεται στην παρούσα εργασία παρέχει μια νέα και πρωτοποριακή διάσταση στα συμβατικού τύπου προγράμματα ιστιοπλοϊκής εκπαίδευσης που προσφέρονται τόσο στη χώρα μας όσο και σε άλλες χώρες του εξωτερικού. Πρόκειται για μια εκπαιδευτική πρόταση στο πλαίσιο της μη-τυπικής εκπαίδευσης (και της δια-βίου μάθησης), που επιχειρεί να εμπλέξει νέους διαφορετικών ηλικιών σε μια ενδιαφέρουσα βιωματική εμπειρία, συνδυάζοντας τον αθλητισμό και την άσκηση με την ψυχαγωγία με την περιπέτεια, και τη διεπιστημονική γνώση για το περιβάλλον και τον κόσμο γύρω τους με τη μαθησιακή αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών. Απευθύνεται σε μαθητές τελευταίων τάξεων Λυκείου και νέους μέχρι 25 ετών.

Το πρόγραμμα προτείνει και αναπτύσσεται πάνω σε 2 πιλοτικές διαδρομές, διάρκειας μιας εβδομάδας η καθεμία: (α) μία διαδρομή στο θαλάσσιο και νησιωτικό σύμπλεγμα των Βορείων Σποράδων, και (β) μία διαδρομή στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή της Χαλκιδικής. Στο πλαίσιο των διαδρομών αυτών, οι συμμετέχοντες εκπαιδευόμενοι μπορούν να αποκτήσουν εκτός από βασική ιστιοπλοϊκή κατάρτιση (ανάπτυξη κατάλληλων γνώσεων – στάσεων – δεξιοτήτων για πλοήγηση ιστιοπλοϊκού σκάφους, ανάγνωση θαλάσσιων χαρτών, κλπ.), ευαισθητοποίηση, γνώση και κριτική προσέγγιση απέναντι στις διάφορες διαστάσεις του περιβάλλοντος των περιοχών που επισκέπτονται μέσω του εκπαιδευτικού ταξιδιού τους.

Βασικά χαρακτηριστικά που αναδείχθηκαν από τη βιβλιογραφική και επιτόπια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μελέτης περίπτωσης και κατεύθυναν το σχεδιασμό του προγράμματος είναι τα ακόλουθα:

- Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που εντάσσεται στη μη-τυπική εκπαίδευση και τη διαβίου μάθηση.
- Η θεώρηση του 'περιβάλλοντος' προτείνεται να γίνεται μέσα από διαφορετικές εκδοχές του και στην ολότητά του: περιβάλλον 'ως φύση', 'ως φυσικοί πόροι', 'ως περιβαλλοντικά προβλήματα και ζητήματα', 'ως πεδίο κοινωνικών σχέσεων', 'ως πεδίο και συνιστώσα της αειφόρου ανάπτυξης'.
- Το πρόγραμμα βασίζεται και προωθεί τη βιωματική και ανακαλυπτική μάθηση (μάθηση μέσω της εμπειρίας) και τη συνεργατική μάθηση των συμμετεχόντων.
- Επιχειρεί να συνδυάσει την ψυχαγωγία και την περιπέτεια με τη μάθηση και την ανακάλυψη και την επαφή με τη φύση με τη διεπιστημονική γνώση για τον κόσμο γύρω τους και την ανάπτυξη ενός προβληματισμού για την αειφορία.

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού αποτελούμενου από σειρά ενημερωτικών κειμένων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, για τις οποίες προτείνεται η υλοποίησή τους είτε κατά τη διάρκεια του ίδιου του εκπαιδευτικού ταξιδιού ιστιοπλοϊκής εκπαίδευσης είτε με σημείο αναφοράς κάθε φορά τους σταθμούς που το απαρτίζουν. Μια σειρά από διαδραστικές ψηφιακές εφαρμογές, που αποτυπώνουν βήμα προς βήμα όλα τα στάδια και σημεία της διαδρομής, υποστηρίζουν την πραγματοποίηση "εικονικών ξεναγήσεων" σε όλα τα σημεία της διαδρομής και άλλα σημεία ενδιαφέροντος, δίνοντας χρήσιμα πληροφοριακά στοιχεία (περιγραφές, φωτογραφικό υλικό, κλπ) για καθένα από αυτά. Τα ενημερωτικά κείμενα αναπτύχθηκαν με γνώμονα το κεντρικό σκεπτικό του προγράμματος, που είναι η ανάδειξη του περιβαλλοντικού πλούτου της χώρας και κυρίως των θαλάσσιων, παραθαλάσσιων και νησιωτικών περιοχών (βλ. Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου Βορείων Σποράδων) και η επισήμανση της περιβαλλοντικής διάστασης που ενυπάρχει σε κάθε 'αξιοθέατο'.

Ειδικότερα, στο σχεδιασμό των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων αξιοποιήθηκαν στοιχεία, αρχές και προσεγγίσεις της 'εκπαίδευσης μέσα στη φύση', της 'εκπαίδευσης περιπέτειας', και της 'βιωματικής εκπαίδευσης', οι οποίες προσαρμόστηκαν στη φυσιογνωμία και τις ανάγκες της ιστιοπλοϊκής εκπαίδευσης. Επιπλέον, για την επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής συνάφειας με το χαρακτήρα, τους στόχους και το κυρίως αντικείμενο της ιστιοπλοϊκής εκπαίδευσης (ανάπτυξη τεχνικών γνώσεων και δεξιοτήτων για πλοήγηση ιστιοπλοϊκού σκάφους, το ταξίδι στη θάλασσα και τη ζωή στο σκάφος), οι δραστηριότητες ΠΕ που σχεδιάστηκαν αφορούν, τοποθετούνται και επιχειρούν να καλλιεργήσουν στάσεις και πρακτικές που συνδέονται κατά κύριο λόγο

με το θαλάσσιο, νησιωτικό και παράκτιο περιβάλλον των διαδρομών, και με την ιστιοπλοΐα ως αθλητική και ψυχαγωγική δραστηριότητα. Παρακάτω έχουν επιλεγεί ενδεικτικά και παρουσιάζονται τρεις διαφορετικού τύπου δραστηριότητες από το υλικό που σχεδιάστηκε:

Η πρώτη δραστηριότητα συνδυάζει την κατάδυση των εκπαιδευόμενων με μάσκες από το πλοίο για εξερεύνηση του βυθού και παρατήρηση των λιβαδιών Ποσειδωνίας ανοιχτά της νήσου Σκάντζουρα (ανήκει στο νησιωτικό σύμπλεγμα του θαλάσσιου πάρκου Αλοννήσου). Η δραστηριότητα προβλέπει να έχει προηγηθεί εν πλω ενημέρωση για τα θαλάσσια λιβάδια με βάση το σχετικό κείμενο που έχει περιληφθεί στην ψηφιακή πλατφόρμα. Η βιωματική, εξερευνητική και περιπετειώδης φάση της δραστηριότητας στο θαλάσσιο περιβάλλον ολοκληρώνεται πάνω στο σκάφος, με την πρόκληση συζήτησης ανάμεσα στους εκπαιδευόμενους πάνω στο υποθετικό σενάριο να εξαφανιστούν τα λιβάδια Ποσειδωνίας, την αναζήτηση των πιθανών λόγων που μπορεί να προκάλεσαν την καταστροφή και των πιθανών επιπτώσεων που μπορεί να επιφέρει.

Η δεύτερη δραστηριότητα εξελίσσεται σε μία από τις ακτές της Σκοπέλου (τον Στάφυλο). Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται πρώτα να αναζητήσουν (ως ‘ντετέκτιβς’) ‘σημάδια’ από ανθρώπινες δραστηριότητες στην ακτή, να τις αναγνωρίσουν και να παρατηρήσουν στοιχεία περιβαλλοντικής υποβάθμισης που μπορεί να ενέχουν. Στη συνέχεια, όταν ξαναβρεθούν στο σκάφος, οι εκπαιδευόμενοι προτρέπονται να συζητήσουν για τις διαφορετικές μορφές όχλησης και πίεσης που ασκούνται από τους ανθρώπους σε ένα παράκτιο οικοσύστημα.

Τέλος, μία τρίτη δραστηριότητα εμπλέκει τους εκπαιδευόμενους εν πλω σε ένα παιχνίδι παντομίμας με αντικείμενο (‘δύσκολους’) ναυτικούς όρους που χρησιμοποιούνται και στην ιστιοπλοΐα. Χωρισμένοι σε ομάδες οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να περιγράψουν και να εξηγήσουν οι μεν στους δε με το σώμα τους και την κίνησή τους το περιεχόμενο και τη χρήση καθενός από αυτούς τους όρους. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην εννοιολογική προσέγγιση και ανάλυση όρων που έχουν και μία ‘περιβαλλοντική’ διάσταση. ‘Κερδίζει’ η ομάδα που ‘ανακάλυψε’ τους περισσότερους όρους, πάνω απ’ όλα όμως κερδίζει η μάθηση για την ιστιοπλοΐα και η ανάδειξη της σύνδεσής της με το περιβάλλον.

Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη, είναι συνδυασμός διαμορφωτικής και τελικής. Πιο ειδικά, στο πλαίσιο της διαμορφωτικής αξιολόγησης, η οποία διεξήχθη παράλληλα με το σχεδιασμό και την εκπόνηση του υλικού, εφαρμόστηκε μια κριτικο-στοχαστική (reflexive) προσέγγιση (Janse van Rensburg & Le Roux, 1998). Στόχος της η καταγραφή με τη μορφή ημερολογίων της εξελισσόμενης εμπειρίας και σταδιακά διαμορφούμενης άποψης της ερευνητικής ομάδας και η αξιοποίησή της στην ανατροφοδότηση της διαδικασίας σχεδιασμού. Η τελική αξιολόγηση έχει προγραμματιστεί για την τελική φάση του προγράμματος και περιλαμβάνει τη συγκέντρωση δεδομένων μέσω ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων με στόχο την αποτίμηση της συνολικής αξίας του υλικού με μια σειρά από κριτήρια, που προσδιορίστηκαν με βάση τη βιβλιογραφία (Russo & Olvitt, 2006).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η μελέτη περίπτωσης που συνοπτικά παρουσιάσαμε στην εργασία αυτή, αποτελεί ένα παράδειγμα εφαρμογής της ΠΕ στο χώρο της μη-τυπικής εκπαίδευσης και της δια

βίου μάθησης. Ανταποκρινόμενη στην ανάγκη διεύρυνσης της ΠΕ προς νέα πεδία, όπως αυτή ανακύπτει με βάση τις απαιτήσεις της εποχής και αποτυπώνεται στη διεθνή βιβλιογραφία, η πρόταση που διατυπώνουμε εστιάζει και ανιχνεύει μαθησιακές δυνατότητες στο χώρο της ιστιοπλοϊκής εκπαίδευσης. Παράλληλα, συνδυάζεται με το πρόγραμμα σπουδών ιστιοπλοϊκής εκπαίδευσης που ακολουθείται από πολλές σχολές ιστιοπλοΐας στον ελληνικό χώρο, στο πλαίσιο ταχύρυθμων προγραμμάτων εκπαίδευσης που πραγματοποιούνται με τη μορφή ιστιοπλοϊκών εκπαιδευτικών ταξιδιών σύντομης διάρκειας στο Αιγαίο.

Συνδυάζοντας την άθληση και την ψυχαγωγία με την ευαισθητοποίηση, τη γνώση και την κριτική προσέγγιση διαφόρων διαστάσεων του περιβάλλοντος στις περιοχές που καλύπτουν οι προτεινόμενες διαδρομές, θεωρούμε ότι το προτεινόμενο πρόγραμμα περιβαλλοντικής ιστιοπλοϊκής εκπαίδευσης συνιστά μία καινοτόμο εκπαιδευτική εφαρμογή που επεκτείνει δημιουργικά τα όρια της ΠΕ εκτός των παραδοσιακών σχολικών πλαισίων. Το πεδίο είναι βεβαίως πολύ νέο και ευρύ και οι όποιες εφαρμογές προτείνονται και δοκιμάζονται σε ένα καθαρά πιλοτικό επίπεδο.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adkins, C. & Simmons, B. (2002). *Outdoor, experiential, and environmental education: Converging or diverging approaches?* ERIC Digest (ανασύρθηκε από <http://www.ericdigests.org/2003-2/outdoor.html> στις 24/9/2012).
- Baldwin, C., Persing, J., & Magnuson, D. (2004). The Role of Theory, Research, and Evaluation in Adventure Education. *Journal of Experiential Education*, 26(3), 167-183.
- Ballantyne, R. & Packer, J. (2011). Using tourism free - choice learning experiences to promote environmentally sustainable behaviour: the role of post - visit 'action resources'. *Environmental Education Research*, 17(2), 201-215.
- Bierle, S. & Singletary, T.J. (2008). Environmental Education and Related Fields in Idaho Secondary Schools. *The Journal of Environmental Education*, 39(3), 19-31.
- Brody, M., Tomkiewicz, W., & Graves, J. (2002). Park visitors' understandings, values and beliefs related to their experience at Midway Geyser Basin, Yellowstone National Park, USA. *International Journal of Science Education*, 24(11), 1119-1141.
- Falk, J.H. (2005). Free-choice environmental learning: framing the discussion. *Environmental Education Research*, 11(3), 265-280.
- Falk, J.H. & Dierking, L.D. (2000). *Learning from museums: Visitor experiences and the making of meaning*. Lanham, MD: AltaMira Press.
- Ford, P.M. (1981). *Principles and practices of outdoor/ environmental education*. New York: Wiley.
- Gair, N. P. (1997). *Outdoor education: Theory and practice*. London: Cassell.
- Heimlich, J.E., Falk, J.H., Bronnenkant, K., & Barlage J. (2004). *Measuring the learning outcomes of adult visitors to zoos and aquariums: phase I technical report*. Annapolis, MD: Institute for Learning Innovation.
- Janse van Rensburg, E. & Le Roux, K. (1998). *Evaluation in Progress: Evaluation of the Gold Fields Participatory Course and Rhodes University Certificate in Environmental Education*. Rhodes University Environmental Education Unit, Grahamstown.

- Irmeli, E., Palmberg, I.E. & Kuru J. (2000). Outdoor Activities as a Basis for Environmental Responsibility. *The Journal of Environmental Education*, 31:4, 32-36.
- McCulloch, K. (2007). Living at sea: learning from communal life aboard sail training vessels. *Ethnography and Education*, 2(3), 289–303.
- Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (2008). *Τουρισμός και Περιβάλλον*. Αθήνα, 22 Δεκεμβρίου 2008, http://www.oke.gr/opinion/op_208_08.pdf
- Russo, V. & Olvitt, L. (2006). *Course Materials Development for Adult Learning. In support of environmental and sustainability education processes*. SADC Regional Environmental Education Programme Course Developers' Toolkit. Howick, Share-Net.
- Scott, W. & Gough, S. (2004). *Key issues in sustainable development and learning: A critical review*. London: Routledge Falmer.
- UNESCO-UNEP (1978). *The Tbilisi Declaration: Final report intergovernmental conference on environmental education*. Organized by UNESCO in cooperation with UNEP, Tbilisi, USSR, 14-26 October 1977, Paris, France: UNESCO ED/MD/49.
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice. Learning, meaning and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zelezny, L.C. (1999). Educational Interventions that Improve Environmental Behaviors: A MetaAnalysis. *The Journal of Environmental Education*, 31(1), 5-14.